

O STRATEGIJI I TAKTICI NOV I PO SLOVENIJE

Moramo se, najpre, zapitati da li se uopšte može raspravljati o strategiji¹ NOV i PO Slovenije. To stoga što se, možda, može opravdano raspravljati samo o strategiji Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije na slovenačkoj teritoriji, čiji su deo, takođe, bili i NOV i POS, a pri tome opet samo o pitanjima taktike, specifičnostima operativne veštine na slovenačkom području i slično.

Neosporno je to da su NOV i POS, koji su nastali 1941. godine, sve vreme narodnooslobodilačkog rata postojali i dejstvovali kao deo Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije, kojom je rukovodio Vrhovni štab i Centralni komitet KPJ za celu Jugoslaviju, a i to da su Narodnooslobodilačkom vojskom i partizanskim odredima Slovenije rukovodili Glavni štab, Izvršni odbor Osvobodilne fronte i Centralni komitet KP Slovenije. Slovenački narod je imao masovni borbeni oslobodilački pokret, Osvobodilnu frontu i organe narodne vlasti, koji su se za vreme narodnooslobodilačke borbe razvili od elementarnih do punih, tadašnjim ratnim prilikama odgovarajućih, oblika suverene vlasti naroda, kao i državnosti. Rukovodeći organi oslobodilačkog pokreta određivali su ratnu politiku, a NOV i POS kao celina bili su naoružani deo organizma tog pokreta, koji su služili realizovanju ciljeva politike. *Ta opšta ratna vojna politika suverenog oslobodilačkog pokreta slovenačkog naroda je, zapravo, strategija, NOV i PO Slovenije.*

Prema tome, moglo bi se tvrditi da je strategija NOV i PO Slovenije *teorija i praksa pripreme i upotrebe slovenačkih narodnooslobodilačkih oružanih snaga za postizanje ciljeva oslobodilačkog pokreta slovenačkog naroda oružanom borbom.*

Kakav je onda odnos između strategije NOV i PO Slovenije i strategije NOV i PO Jugoslavije, u koju su se NOV i PO Slovenije

---

¹ U vojnoj teoriji se može naći tvrdnja da je strategija deo vojne veštine, njena vodeća grana. To je *»teorija i praksa pripreme i upotrebe celokupnih oružanih snaga za postizanje nekog ratnog cilja oružanom borbom«.*

uključili kao njen sastavni deo odlukom Slovenačkog narodnog oslobodilačkog odbora (Slovenski narodni oslobodilni odbor — SNOO) od 17. septembra 1941. godine?

Očevidno je da opšta strategija narodnooslobodilačkih snaga Jugoslavije sadrži, takođe, i osnovna načela i ciljeve NOV i PO Slovenije. Osnovna pitanja, kao što su, na primer, pitanja načina ratovanja u uslovima okupacije i odnosa prema izbegličkoj kraljevskoj vladi, saveznicima i antihitlerovskoj koaliciji i slično, bila su u suštini ista za sve narode koji čine jugoslovensku zajednicu. Zbog toga su i osnovna pitanja strategije i taktike narodnooslobodilačkog rata u Jugoslaviji kao celini važila i za Sloveniju kao njen deo. Pa ipak, ciljevi nacionalne politike, specifične prilike u Sloveniji i osoben položaj Slovenaca na teritoriji na kojoj su živeli, uslovila su i neka karakteristična obeležja. Možda bi se *odnos međusobnog prožimanja opšte jugoslovenske i posebne slovenačke strategije mogao definisati tako da je strategija NOV i PO Slovenije ujedno i konkretni oblik opšte jugoslovenske strategije, koji je odgovarao interesima slovenačkog naroda, osiguravao njegovu suverenost na celoj narodnoj teritoriji i omogućavao ostvarivanje njegovih ciljeva u skladu sa prilikama u Sloveniji.*

Da bi se ta pitanja mogla bolje shvatiti valja se osvrnuti unazad. Slovenci, pripadnici jednog od malih naroda u Evropi, živeli na vrlo istaknutom prostoru između Srednje i južne Evrope i Balkana, formirali su se kao nacija u procesu neprekidnog otpora protiv stalnog i snažnog denacionalizatorskog pritiska susednih velikih naroda. Taj pritisak je naročito porastao u doba imperijalizma. Zbog toga je u razdoblju između dva svetska rata jedna trećina Slovenaca još živela pod tuđinskom vlašću i bila objekt nemilosrdne denacionalizacije, naročito u doba kada su kod suseda ojačali fašistički totalitarni režimi. Štaviše, zbog jačanja militarizma i agresivnosti u susednim zemljama Slovencima je na početku drugog svetskog rata sve više pretila opasnost da i onaj deo slovenačkog naroda koji je živio u Kraljevini Jugoslaviji izgubi demokratske slobode, stečene u sklopu versajske jugoslovenske državne zajednice, a i da će kao celina biti plien imperijalističke gramzivosti fašističkih suseda.

Borba za opstanak slovenačkog naroda mogla je biti zbog toga samo antifašistička i antiimperijalistička. Reakcionarne građanske političke partije, u komplikovanim društveno-političkim odnosima tadašnjeg vremena, nisu mogle rukovoditi tom borbom. Rešenje slovenačkog nacionalnog pitanja, koje je bilo objektivno moguće postići samo borbom protiv stranog imperijalizma i borbom protiv buržoaskog hegemonizma unutar države, mogle su izboriti jedino

revolucionarne slovenačke demokratske snage u savezništvu sa jednakim snagama drugih naroda Jugoslavije i osloncem na revolucionarni pokret u Evropi i u svetu.

Odras teorijске јасности о нужној повежаности социјалних циљева радничког покрета с борбом за ређење слојеначког националног питања било је већ формиранје КР Словеније у оквиру КР Југославије, чему је затим sledilo uspešno okupljanje najširih demokratskih masa i pretvaranje Partije u čvrsto idejnopolitičko i organizaciono jezgro, u štab buduće revolucije.

Dugotrajni imperijalistički i denacionalizatorski pritisak dostigao je svoju kulminaciju u aprilu 1941. godine. Okupatori su zauzeli i raskomadali i onaj deo slovenačke teritorije koji je bio u Kraljevini Jugoslaviji, koja se tako brzo raspala i zbog toga što nije mogla pravovremeno da reši međunacionalne odnose i što nije osigurala slobodni razvitak svakog od naroda koji su je sačinjavali.

Slovenačka nacionalna teritorija bila je podeljena između tri agresora na šest delova sa različitim upravnim režimima, a u susjednoj Hrvatskoj opasno je delovao šovinistički ustaški pokret, koji je uz nemačku pomoć proglasio Nezavisnu Državu Hrvatsku. Vrhovi slovenačkih građanskih partija, s »narodnim većem« na čelu, razgolitili su svoj protivnarodni i protivjugoslovenski karakter. Njihov pokušaj ostvarivanja krajnje reakcionarne politike uključivanja Slovenije u fašističko uređenje Srednje Evrope u obliku posebne slovenačke državnice po ugledu na Slovačku bio je u suprotnosti sa interesima agresora, koji su odlučili da Sloveniju raskomadaju, potpuno je denacionaliziraju, a Slovence kao narod unište. Prema tome, okupacijom je položaj slovenačkog naroda postao izvanredno težak. On nije bio samo rasparčan, ponižen i prepušten na milost i nemilost okupatorima, već mu je pretilo potpuno uništenje i nestanak sa etničke karte Evrope. Bio je i osamljen. U susjednoj Hrvatskoj širili su se nacionalizam, međunacionalna mržnja i iluzije da je »nezavisna Hrvatska« obistinila težnje hrvatskog naroda za slobodom. Sva Jugoslavija stenjala je pod okupatorskom vlašću i sva Evropa, sem Sovjetskog Saveza, Engleske, Švajcarske i Švedske, bila je, na ovaj ili onaj način, uključena u fašistički novi poredak, koji su u tako krutom obliku agresori doneli i u Sloveniju.

OSNOVNA STRATEGIJA U POČETKU USTANKA

Odluka političkog biroa Centralnog komiteta KPJ, koji se sastao 10. aprila 1941. u Zagrebu (dakle, još za vreme aprilskog rata), da se produži sa otporom prema napadačima, a u slučaju sloma

države počne organizovati oružani ustanak, pa i odluka Centralnog komiteta KP Slovenije od 12. aprila 1941. u Trebnju o sakupljanju oružja i municije, jasno su izražavale usmerenost Komunističke partije na oružani ustanak, s kojim će se otpočeti odmah, čim budu sazreli osnovni uslovi za to. Majsko savetovanje KPJ u Zagrebu je pred komuniste Slovenije već postavilo i osnovne strateške zadatke: »okupljati slovenački narod u svim okupiranim područjima, pa i u onima, koja su u prošlom imperijalističkom ratu bila ugrabljena Sloveniji, a u borbu protiv okupatora i okupatorskih zvjerstva« (zaključci sa savetovanja).

U vezi sa pitanjem kako u novim okupacionim uslovima produžiti borbu za postizanje ciljeva radničkog pokreta i za ujedinjenje i oslobođenje slovenačkog naroda, rukovodstvu KPS bilo je od samog početka jasno da tim ciljevima vodi samo jedan put, put oružane borbe, koju treba početi odmah i svim sredstvima, a ujedno i to da je neophodno najpre stvoriti masovnu borbenu organizaciju, koja treba da bude snažan politički oslonac i čvrsto zaleđe budućim oružanim jedinicama. Zbog toga je KPS već krajem aprila 1941. godine dala inicijativu da se — osloncem na pre aprilskog rata postignuto akciono jedinstvo sa krišćanskim socijalistima, delom Sokola i grupom naprednih kulturnih radnika — formira »Protuimperialistička fronta slovenskega naroda« (Protivimperijalistički front slovenačkog naroda), koja je kasnije dobila ime »Osvobodilna fronta slovenskega naroda« (Oslobodilački front slovenačkog naroda). Ona je postala jedinstvena organizacija, koja je objedinjavala najšire narodne slojeve bez obzira na ideološke i političke poglede i bila osnova za život i rad bugućih narodnooslobodilačkih odreda.

Svakako da sam akt o formiranju OF i njenih nižih rukovodstava ne bi značio mnogo da nije bilo stvarnih napora Partije da je ojača na terenu. Njeni članovi su istrajno gradili i jačali organizaciju OF i organizovali sakupljanje oružja i municije, povezivali i odabirali ljude iz svojih redova i iz redova pripadnika pokreta za vojne zadatke i pripremali one koji će zatim otići u jedinice, u borbu. Na partijskoj konferenciji u Ljubljani početkom juna, na kojoj je bila naročito značajna rasprava o vojnim pripremama, odlučeno je da svi komiteti formiraju vojne komitete, ili da ih razviju iz ranijih vojnih komisija, koje su postojale i pre napada na Jugoslaviju. Iz tih vojnih komiteta razvile su se prve vojne komande.

Kada su prilikom napada hitlerovske Nemačke na Sovjetski Savez nastupile u međunarodnim razmerama kvalitativno nove prilike u razvoju drugog svetskog rata i kada je formiran Glavni štab slovenačkih partizanskih odreda (Poveljstvo slovenskih partizanskih

čet) i odlučeno da se pređe iz priprema u direktnu oružanu akciju, do čega je došlo u drugoj polovini jula, partizanske jedinice, koje su se tek formirale, imale su već relativno snažan oslonac u razgranatoj organizaciji Osvobodilne fronte. Formiranje prvih partizanskih četa bilo je, znači, zasnovano na širokim i svestranim političkim, organizacionim, vojnim i drugim priprema.

Ako se sa stanovišta postavljenog pitanja ceni razdoblje priprema i početka oružanog ustanka u Sloveniji kao celine, onda se mora utvrditi da je *nastajuća strategija slovenačkih partizanskih snaga bila deo opšte političke strategije KPS, koja je posle neprijateljske okupacije Slovenije započinjala novu etapu velike bitke revolucionarnih snaga slovenačkog naroda za njegov slobodan život, ujedinjenje i oslobođenje, za progresivne društvene promene. To je bila ratna politika KPS u novim, okupacionim uslovima*, kada su za postizanje ciljeva osnovnih društvenih slojeva i nacije kao celine bila potrebna druga sredstva, načini borbe i organizacija.

STRATEGIJSKI ČINIOCI USTANKA

Ako se utvrđuju činioci ratne politike koji su imali strategijski značaj, mora se u prvom redu istaći da bi, s obzirom na geografski položaj Slovenije, njenu ispresecanost dobrim putevima i železnicama, industrijsku razvijenost, a naročito gustinu neprijateljske okupacije, oružana borba bila nemoguća ako partizanske čete ne bi imale »čvrstog, planski stvaranog i rukovođenog masovnog političkog zaleđa« (Boris Kidrič).

Masovna, borbena i dobro organizovana Osvobodilna fronta, koja je sve vreme oslobodilačkog rata, zajedno s njenim kasnije formiranim specijalnim organizacijama, kao što su bile Zveza mladine Slovenije (Savez omladine Slovenije), Slovenska protifašistička ženska zveza (Slovenački antifašistički ženski savez, AFŽ), objedinjavala revolucionarne i slobodoljubive slovenačke mase, bila je, prema tome, *osnovni strategijski činilac* oslobodilačkog rata u Sloveniji. Bez Osvobodilne fronte ne bi bila moguća borba partizanskih jedinica ni u jednom od njegovih razdoblja. Snaga, širina, masovnost, organizovanost i teritorijalna proširenost organizacija OF bitno su uticale na partizanske čete. Slabost ili odsutnost tih organizacija na pojedinim područjima je ponekad, čak, onemogućavala njihovu egzistenciju na tim područjima, ili je bila uzrok teških gubitaka. Ali, međusobni uticaj bio je i obratan: operacije partizanskih jedinica jačale su moć organizacija OF i često sprečavale njihovo osipanje.

Vojnički značaj Osvobodilne fronte bio je posebno velik u početku oslobodilačkog rata. Jedinstvo slovenačkog naroda, udruženog u OF, otklanjalo je uskost manevarskog prostora, na kojem su operisale partizanske jedinice. Jedinice su se mogle bezbedno kretati i, čak, logorovati u neposrednoj blizini okupatorovih uporišta. Svojom materijalnom potporom, sakupljanjem obaveštajnih podataka, popunom novim borcima, brigom za ranjenike itd., organizacije OF su zamenjivale kasnije organizovanu *vojnu pozadinu*. Osvobodilna fronta je *po svojoj funkciji bila organizacija slovenačkog naroda*.

Takav se karakter organizacije OF zadržao do kraja rata u onim područjima Slovenije u kojima se partizanski rat nije mogao razviti do tako visokog stepena kao što se razvio na slobodnim teritorijama oba korpusa (7. i 9. korpus) i na području 4. operativne zone. Na takvim poluoslobođenim i od okupatora kontrolisanim prostorijama organizacije OF imale su ulogu vojne pozadine za sve vreme rata i omogućavale opstanak i borbu jedinica Varnostnoobveščevalne službe (Služba bezbednosti i obaveštavanja, skraćeno VOS), odnosno Vojske državne varnosti (Vojska državne bezbednosti, VDV), sistema vojnih kurirskih veza (linije terenskih vodova, ili TV linije), obveštajnim punktovima, vojnim intendantskim organima za snabdevanje iz okupiranih gradova ili susednih zemalja (Trsta, Furlanije, Koroške), itd.

Može se tvrditi da celokupna istorija narodnooslobodilačke borbe u Sloveniji dokazuje tezu da je u partizanskom ratu, posebno na gusto naseljenoj, komunikativnoj i u vojničkom smislu za okupatora značajnoj teritoriji, *čvrsto organizovana i široko razgranata politička pozadina u strategijskom smislu bitan element rata*, bez kojeg partizanske jedinice ne mogu egzistirati, pa ma kako bile snabdevene sa strane.

Valja spomenuti i dvostruku ulogu odbora OF, i to od vrha do njihove osnove. Dok nisu bili formirani organi narodne vlasti na određenim područjima (slobodnim teritorijama), odbori OF su imali i karakter organa vlasti odnosno bili su u isto vreme i politički organi i organi vlasti. Tu ulogu su očuvali na poluoslobođenim prostorima i na teritorijama koje je kontrolisao okupator za sve vreme rata i organizovali su mobilizaciju ljudskih i materijalnih snaga za oslobodilačku borbu.

Mislimo da pri tome ne treba posebno naglašavati to da je unutar OF Komunistička partija Slovenije bila ono osnovno revolucionarno, političko-organizaciono i idejno jezgro, koje je pokretalo njene akcije i bdilo nad njenim razvitkom.

Sledeći strategijski činilac jesu *partizanske jedinice*, ta naoružana pesnica Osvobodilne fronte. U vezi sa time moguće je ovom prilikom istaći samo one karakteristike koje su bile specifične za Sloveniju, odnosno one koje su bile više izražene, a nikako govoriti o opštim karakteristikama partizanskog ratovanja ili o pitanjima strategije partizanskog rata uopšte.

Najpre je potrebno reći to da ni za jednu od slovenačkih partizanskih četa, formiranih u početku ustanka, nije bilo moguće utvrditi *sposobnost* u njenom nastajanju. Sve partizanske čete su rezultat upornog i organizovanog rada KPS i OF. One su se razvile iz ilegalnih ili borbenih grupa, a kasnije i putem izdvajanja jezgra iz neke već formirane čete, koje je imalo zadatak da na drugom terenu stvori novu četu.

Prve partizanske čete iznikle su u blizini industrijskih centara, kao što su Ljubljana, Kranj, Jesenice, Kamnik, Trbovlje, Celje, Velenje sa Šoštanjem i Maribor. Svu težinu početaka oružanog ustanka u Sloveniji nosio je na svojim plećima svesni deo radničke klase, kojoj su slobodoljubivi seljaci nudili pomoć, ali su masovnije počeli stupati u naoružane čete tek kasnije, u toku zime 1941/42, a naročito u proleće 1942. godine, tako da su tek u daljem razvoju narodnooslobodilačkog rata postali osnovna masa partizanskih boraca.

Rukovodstvo oslobodilačkog pokreta je težilo da rasporedom malih partizanskih četa *pokrije celu Sloveniju*. Velik broj manjih žarišta i što veća pokrivenost teritorije bili su, uporedo s narastanjem broja akcija četa i borbenih grupa na širokom prostoru, najbolja zaštita još slabasnih žarišta oslobodilačke borbe, jer neprijatelj nije mogao tragati za svima u isto vreme. Kao što je masovnost oslobodilačkog pokreta štitila njegove organizacije i organe, isto tako je i brojnost tih manjih žarišta, bezbrojnim nitima povezanih sa svojom pozadinom i zaštićenih zidom ćutanja ljudi, sprečavala neprijatelja da ih, uprkos njegovoj nadmoćnosti, brzo i uspešno uništava. Partizani su se pojavljivali sad ovde, sad onde i iščezavali u borbi. Jedino sredstvo, osim izdajstva, kojim ih je neprijatelj mogao razbiti, bila su široka pretraživanja zemljišta ili tzv. čišćenja. Ali, takva čišćenja su iziskivala velike snage, pa su se zbog toga mogla izvoditi ređe na određenoj teritoriji, pogotovo što je većina okupatorovih snaga morala i statički braniti objekte i komunikacije koje su bile značajne u vojničkom smislu.

Tom principu *dispersije* ili *raspršenosti* odgovarale su i organizacija i formacija partizanskih jedinica. Zbog toga je do proleća 1942. godine njihov karakterističan oblik bio četa. One su se udruživale u bataljone ili polubataljone, s tim što su se delile na vodove i desetine, a brojale su od 30 do 50 boraca.

Štab bataljona je u početku ustanka imao karakter višeg operativno-taktičkog štaba, koji je koordinirao dejstva četa i organizovao njihovo sadejstvo. Komandovao im je direktno samo prilikom povremenih akcija šireg značaja. Međutim, već prvi partizanski dokumenti su ukazivali i na viši oblik organizacije («Partizanski zakon» iz sredine jula 1941. godine već spominje brigadu kao najviši oblik vojničke jedinice).

Raspršenost većeg broja manjih žarišta, odnosno manjih partizanskih jedinica, sreće se i kasnije, u daljem razvitku oslobodilačkog rata, ali uvek samo tada i dotle dok je okupator na određenom širem prostoru još ovladaivao položajem i svojim snagama i obaveštajnom mrežom uspešno kontrolisao međuprostore između uporišta. Zanemaranje tog osnovnog principa imalo je, ponekad, teške posledice.

ZNAČAJ NARODNE ZAŠTITE I BORBENIH GRUPA

Brojne akcije različitih ilegalnih, borbenih i diverzantskih grupa, a od jeseni 1941. godine pa nadalje još i masovne akcije Narodne zaštite, upotpunjavale su aktivnost partizanskih jedinica. To je kod okupatorskih obaveštajnih i policijskih organa stvaralo pogrešnu sliku o tome gde se stvarno nalaze i kuda se kreću partizanske čete, jer su te akcije vršene sad ovde sad onde, bez reda i povezanosti. Značaj Narodne zaštite bio je neprocenjiv, naročito u toku zime 1941/42, kada su Narodna zaštita i drugi oblici vojne organizovanosti široko rasprostranjenim protivokupatorskim akcijama odstranjivali posledice trenutne slabosti partizanskih četa i pomogli im da prebrode krizu u Ljubljanskoj pokrajini posle razbijanja Krimskog bataljona kasno u jesen 1941. godine. Iako su akcije pomenutih grupa i Narodne zaštite u taktičkom smislu najčešće bile skromne, njihova *masovnost* i povezanost sa akcijama partizanskih jedinica su imale stvarni strategijski značaj. Italijanski okupator je pred kraj zime 1941/42. osetio strahovit pritisak oslobodilačkog pokreta. Očekivao je, čak, ustanak u Ljubljani pomoć partizanskih snaga izvana. Stoga je bio prisiljen da hermetički zatvori grad, ogradi ga žičanim preprekama i preduzme mere za interniranje većine za borbu sposobnih muškaraca.

PROBLEM OSLOBOĐENE TERITORIJE

Posle nekoliko pokušaja od kojih je bio najznačajniji u Gorenjskoj u zimu 1941/1942. pokazalo se da je bila velika iluzija verovati u mogućnost nastajanja oslobođene teritorije na taj način što bi usta-

nički odredi postavili zasede na prilazima određenom užem prostoru i zatim ga branili. Bilo je očividno da treba *postupno razvijati protivokupatorske borbene aktivnosti na širem području i tako stići do narodnog ustanka*. Takva strategijska koncepcija uspela je u italijanskoj okupacionoj zoni. Tamo je masovno širenje akcija partizanskih jedinica, Narodne zaštite i drugih oblika *vojne organizovanosti oslobodilačkog pokreta* (vojnički tečajevi, upoznavanje sa oružjem i prvom pomoći, organizovanje sabotaža i manjih diverzija, sakupljanje oružja i municije, odeće i obuće i dr., tajno transportovanje robe i materijala, sakupljanje vojnih obavешtajnih podataka, aktivnost VOS OF, uništavanje izdajnika i špijuna i dr.) stvorilo s proleća 1942. godine takvo stanje da italijanski okupator više nije mogao držati svoj položaj. Bojeći se opšteg ustanka, on je započeo povlačenje manjih posada u veća uporišta i ukidanje kontrole u međuprostorima svoje okupacione mreže uporišta. Partizanske jedinice, koje su za vreme te žestoke zime posvećivale veliku pažnju vojnoj obuci ljudstva, postale su jezgra novih partizanskih bataljona i odreda. Borci, primljeni za borbu u Narodnoj zaštiti, i drugi, koji su ih sledili, masovno su stupali u oslobodilačku vojsku i počeli braniti prvu oslobođenu teritoriju, koja se širila od predgrađa Ljubljane do reke Kupe, sa izuzetkom većih naselja. *Ta teritorija je bila toliko prostrana da okupator nije bio u stanju da sa raspoloživim snagama preduzima efikasne mere u vreme njenog nastajanja, to jest onda kada je ona bila najviše osetljiva i ranjiva.*

Prema tome, prva oslobođena teritorija u Sloveniji nije stvorena frontalnim napadom, već je njen nastanak bio posledica *masovnog pritiska na okupatora na širokoj teritoriji*. Kada više nije bio u stanju da ostvaruje svoju vlast brojnim manjim posadama, karabinjerskim stanicama i patrolama, odnosno svojom okupacionom upravom, okupator je morao da grupiše svoje snage u veće garnizone, koje je počeo utvrđivati bunkerima, rovovima, bodljikavom žicom i minskim poljima. Manje grupe vojnika i karabinjera nisu više mogle krstariti terenom, a i civilna okupaciona vlast nije mogla opstati bez naoružane zaštite. Svako, ma i najmanje povlačenje neprijatelja odmah je korišćeno: terenski odbori OF preuzimali su vlast, a partizanske čete su zasedama tesno opkoljavale preostala neprijateljeva uporišta i tukle njegove manje kolone, koje su povremeno vršile ispade u okolinu. *Okupator je u stvari, bio opkoljen u zemlji koju je okupirao*, njegova vlast dostizala je samo dotle dokle je dostizao domet njegovog oružja i bila je samo tamo gde su bile prisutne njegove jedinice.

Nastanak prve slovenačke oslobođene teritorije može da posluži kao primer kako *masovni pritisak jedinstvenog i dobro organizovanog oslobodilačkog pokreta prisiljava okupatora na suštinsku i strategijsku promenu načina okupacije i postiže nov kvalitet u položaju partizanskih snaga; omogućuje stvaranje oslobođene teritorije kao njihove baze i prostora na kome će oslobodilački pokret pokazati narodnim masama i neposrednu narodnu demokratiju.*

Tipične osnovne jedinice slovenačkih oslobodilačkih snaga u doba prve oslobođene teritorije u leto 1942. godine bili su *odredi*. Njihov sastav i unutrašnja organizacija bili su isti kao i kod odreda koji su stvarani u drugim predelima Jugoslavije, u kojima je došlo do masovnog ustanka i do stvaranja oslobođenih teritorija. Glavni štab je objedinio odrede u grupe odreda, kao u Hrvatskoj, a komandovao im je štab grupe odreda. Kao izrazito teritorijalne jedinice oni su bili *široko raspoređeni na ivicama oslobođene teritorije, i to po bataljonima i četama* (u to vreme su bili raspoređeni po četama i oni odredi i bataljoni koji su se borili u drugim pokrajinama Slovenije — u Gorenjskoj, Štajerskoj i Slovenačkom primorju). Odredi, koji su branili oslobođenu teritoriju, bili su razmešteni po selima, ili su bivakovali u njihovoj blizini. Na drugim područjima, pak, oni su bili još pod konspiracijom, u sakrivenim logorima i često su se premeštali.

Međutim, odbrana oslobođene teritorije oduzimala je mladim partizanskim odredima u Ljubljanskoj pokrajini *operativnu slobodu*. Da bi omogućile učvršćenje vlasti OF, partizanske jedinice su morale sedmicama da budu u zasedama na njenim ivicama. Ofanzivniju taktiku odbrane oslobođene teritorije, do odlaska u Gorenjsku, upotrebljavala je 2. grupa odreda u Dolenjskoj. Ona je bila vojnički bolje organizovana i jače grupisana. Postigla je više krupnih uspeha u borbama sa snažnim neprijateljivim kolonama i operativnim grupama. Takvu orijentaciju sadrži i direktiva Glavnog štaba o formiranju 1. udarne brigade »Tone Tomšič«, nastale u vreme početka velike italijanske ofanzive (16. jula 1942.). Bilo bi, možda, pravilnije da u Sloveniji, s obzirom na njen stvarni operativno-strategijski položaj, ranije započne stvaranje pokretnih i udarnih brigada, a da se na ivicama oslobođene teritorije zadrže samo manje snage. Međutim, ustaničke jedinice su bile vrlo mlade, kadrova je bilo malo, a vreme kratko.

Pa ipak, mada je okupator u pripremama za ofanzivu iskoristio strategijsku prednost iz *vrlo opsežnih i udaljenih područja Jugoslavije koncentrisao svoje operativne rezerve na užem, za njega mentalno najvažnijem slovenačkom prostoru, partizanska vojska se*

toj velikoj italijanskoj ofanzivi, koju su preduzele ogromne snage, suprotstavila i odbranila dispersijom i ponovnim koncentrisanjem na manje ugroženim i već »očišćenim« područjima. Strategijska prednost oslobodilačkih snaga je, prema tome, bila u velikoj pokretljivosti (*uzmicanje ispred udaraca i udari na drugim područjima, to jest tamo gde ih neprijatelj nije očekivao*).

Činjenica da je zbog snažnog razvitka ustanka italijanski okupator bio prisiljen da prebaci deo snaga u Hrvatsku i tako oslabi tempo operacija u Sloveniji, dokazuje da je ofanzivnost i širenje oslobodilačke borbe na vlastitom području bila najbolja pomoć borcima drugih naroda Jugoslavije i obratno. Budući da jugoslovensko rukovodstvo oslobodilačke borbe nije moglo brzo premeštati svoje rezerve i snage u druga udaljena područja, ono je podsticalo aktivnost na manje zaposednutim predelima, da bi širenjem novih oslobođenih područja *formiralo nova težišta i žarišta*. Na taj način je okupatorsko manevrisanje rezervama dobivalo značaj halapljivog grabljenja za iščezavajućim protivnikom, a na područjima koja su te rezerve napustile i na kojima se odnos snaga opet promenio u korist partizana oslobodilačka borba se ponovno razbuktavala.

Pred nadmoćnošću italijanskih trupa, koje su po delovima i pedalj po pedalj pretraživale zemljište, uključujući tu i sve šumske predele, partizanski odredi su se posle prvih žestokih odbrambenih borbi podelili na manje grupe i prešli na druga područja, a zatim su po direktivama Glavnog štaba formirane četiri partizanske pokretne brigade i četiri teritorijalna odreda.

ZNAČAJ FORMIRANJA PARTIZANSKIH BRIGADA

Osnivanje partizanskih brigada kao većih pokretnih udarnih jedinica, kadrih da napadaju i veće neprijateljeve kolone, zauzimaju uporišta i uništavaju i belogardejske kvislinške formacije nastale za vreme okupatorove ofanzive, bio je odgovor slovenačkog oslobodilačkog pokreta na promenjenu neprijateljevu taktiku. One predstavljaju *viši oblik organizovanja oslobodilačkih snaga slovenačkog naroda i početak prerastanja partizanskih jedinica u pravu oslobodilačku vojsku*.

Međutim, ta promena u strukturi Narodnooslobodilačke vojske nije mogla preko noći prerasti u nešto kvalitetno novo. Stoga Glavni štab slovenačke partizanske vojske 1. novembra 1942. opravdano konstatuje: »Partizanske brigade još nisu postale partizanska vojna snaga višeg stepena. Brigadnim štabovima mora biti jasno, da za do-

bre operacije brigade nije dovoljno stari partizanski način iznenađenja, iznenadnog udara i brzog povlačenja. Brigada je formacija, koju smo stvorili pre svega sa ciljem da juriša, zauzima i uništava neprijateljske pozicije«.

Početna neuspešnost bila je prirodna posledica nedovoljnih iskustava štabova i komandnog sastava, koji još nije znao organizovati napade na utvrđena uporišta. To, uostalom, i ne može biti čudno, budući da u Sloveniji dotada niko nije zauzimao takva uporišta, a uza, sve to partizanske jedinice nisu raspolagale teškim naoružanjem, već su njegovu ulogu preuzimale hrabre bombaške grupe i mineri.

OPASNOST OD IZBIJANJA GRAĐANSKOG RATA

Za vreme velike italijanske ofanzive, koja je po mnogim karakteristikama (gustina snaga, naoružanje, tempo operacija itd.) bila slična operacijama na velikim bojištima drugog svetskog rata, udružene kontrarevolucionarne snage počele su, pod okriljem okupatora, da formiraju oružane odrede za borbu protiv oslobodilačkih jedinica. Te belogardejske jedinice, »Legiju smrti« i »seoske straže«, okupator je snabdevao oružjem, opremom i namirnicama, da bi mu one pomagale u borbi protiv partizana. Dislokacija uporišta belogardejskih jedinica u Polhograjskim Dolomitima i oko Gorjanaca kočila je operativno i taktičko sadejstvo između gorenjskih i notranjskih partizanskih jedinica i vezu između slovenačkih i hrvatskih partizanskih brigada. Obruč oko Gorjanaca imao je još i cilj da zatvori jedini lakše prohodan prolaz između Hrvatske i Slovenije južno od Save i da na taj način izoluje slovenačku NOV od drugih jedinica Jugoslavije, a ujedno i da zaštiti železničku prugu Ljubljana — Novo Mesto — Karlovac.

Pretila je ozbiljna opasnost da će se, uz pomoć belogardejaca, italijanski okupator ukoreniti u Sloveniji i zapaliti bratoubilački građanski rat, pa su partizanske jedinice morale svom snagom da udare i po tom narodnom izdajstvu. Bio je to nužan zadatak oslobodilačkih snaga i *uslov postojanja partizanskih jedinica, a u krajnjoj liniji i uslov za ostvarenje ciljeva Osvobodilne fronte o oslobođenju i ujedinjenju slovenačkog naroda.*

Dinamika oslobodilačkog rata je slovenačku reakciju nezadrživo potiskivala sve dublje u krilo okupatora. Kako god su reakcionarni rukovodioci opravdali svoje nedelo, bilo religioznim, bilo drugim ideološkim obrazloženjima, njihovi naoružani odredi bili su deo okupacionog sistema, odnosno: *deo mreže okupatorovih uporišta,*

a reakcionarne organizacije, koje su ih podržavale *politički oslonac okupatoru na slovenačkoj teritoriji*.

Krajem italijanske ofanzive partizanske jedinice su morale da okrenu svoje oružje i protiv belogardejskih seoskih straža i uporišta, kako bi zakočile narastanje opasnosti od izbijanja građanskog rata. Širenje seoskih straža bilo je, naime, i posledica užasnog terora, paljenja i pljačkanja, koje je vršila italijanska vojska. Ljudi su u strahu za svoje živote i imovinu uzimali oružje iz ruku okupatora. U tom trenutku sprečavanje tog procesa bilo je važan strategijski zadatak partizanskih jedinica, koji su one, uz političku kampanju organizacija Osvobodilne fronte uspešno izvršile.

CELOVITOST SLOVENAČKE NARODNOOSLOBODILAČKE BORBE

Dok su oslobodilačke snage u Ljubljanskoj pokrajini u leto i jesen 1942. vodile težišnu političku i vojnu bitku za očuvanje jedinstva pokreta, za sprečavanje građanskog rata i za pretvaranje partizanske vojske u vojsku organizovanu na višem stepenu, dotle je borba u Gorenjskoj, Štajerskoj i u Slovenačkom primorju imala unekoliko drukčiji karakter.

Na svom okupacionom području Nemci su terorom, naročito masovnim streljanjem talaca i drugim merama, uspeli da na mnogim mestima potisnu oslobodilačke organizacije i da ih prinude da iz masovnosti pređu u jatakovanje, odnosno sprečili su njihovo razvijanje. Veliku štetu su prouzrokovale i provale organizacija kojima su sledila brojna hapšenja aktivista, članova Partije, Skoja i OF. Najteža je bila borba u Štajerskoj, iz koje su nemačke vlasti odmah nakon okupacije proterale i preselile sve one koji su mogli ometati germanizaciju, a zatim i sve stanovništvo u širokom pojasu uz Savu i Sutlu. U te krajeve Nemci su naselili Kočevare, stanovnike nemačke narodnosti iz okoline Kočevja, koje je bilo u italijanskoj okupacionoj zoni.

Na celoj teritoriji, okupiranoj od Nemaca, delovao je razgranati sistem kontrole stanovništva, usmeren protiv narodnooslobodilačkog pokreta i partizanskih jedinica. Ljudi su prisilno mobilisani u nemačku državnu radnu službu, vojsku i poluvojničku vermanšaft (Wehrmannschaft), koju su delimično i povremeno upotrebljavali i za borbu protiv partizana. Zbog strahovanja od represalija ljudi ponekada nisu verovali ni najboljim prijateljima. Akcije oslobodilačkih boraca morale su u takvim uslovima biti usmerene protiv manjih okupatorskih jedinica, patrola, objekata i komunikacija, a i protiv okupatorskih agenata, špijuna i izdajnika. Osnovni strategijski cilj

partizanskih jedinica slovenačke Štajerske i Gorenjske bio je: *po svaku cenu ostati na svojoj teritoriji, očuvati i razviti žarišta oslobodilačke borbe i stvarati nova, a ujedno širiti osnove partizanske borbe u Koruškoj*. Valja istaći da su malobrojne partizanske jedinice na tom području 1942. godine i zimi 1942/43, uprkos veoma teškim uslovima, pokazale veliku upornost i istrajnost, što je bilo odlučujuće za kasniji brzi razvitak oslobodilačkog pokreta u severnoj Sloveniji. Sužavanje oslobodilačke borbe na prostor Ljubljanske pokrajine, uključno sa Gorenjskom, bila je tada ozbiljna opasnost, koja bi imala, da se realizovala, svakako nepredviđene negativne strategijske posledice, kao što bi ih imalo i ostvarenje predloga predstavnika Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije da se notranjske i dolenjske partizanske jedinice povuku u Hrvatsku. Kontinuirana prisutnost partizanskih odreda u svim delovima slovenačke teritorije nije bila samo uslov postojanja terenskih organizacija i aktivista OF, niti je samo sprečavala širenje kapitulantskih i reakcionarnih tendencija na terenu, već je, u krajnjim konsekvencijama, bila *uslov i za ostvarenje osnovnih ciljeva Osvobodilne fronte o oslobođenju i ujedinjenju slovenačkog naroda*.

U Slovenačkom primorju, koje je između dva svetska rata bilo pod vlašću Italije, počelo je u prvoj polovini 1942. godine zaostajanje razvoja partizanskih jedinica već štetno uticati na razvitak snažnog narastajućeg i jedinstvenog narodnooslobodilačkog pokreta, koji je obuhvatio sve slojeve stanovništva. Dolazak ojačanja iz 3. bataljona »Ljubo Šercer« i Loškog odreda, koje je poslao Glavni štab, olakšao je razvitak partizanskih četa u Slovenačkom primorju koje su se sve više množile i *prenosile borbenu aktivnost po skoro celoj teritoriji naseljenoj Slovencima, koja je bila u okvirima predaprilske Italije*.

Krajem 1942. godine nastala je i Prva koruška četa, pa se može reći da su slovenačke narodnooslobodilačke jedinice u toj odlučujućoj i najtežoj godini bile prisutne u svim slovenačkim pokrajinama, osim u Prekomurju, a i to da su *odlučno ostvarivale strategijski cilj oslobodilačkog pokreta u ujedinjenju rasparčane domovine slovenačkog naroda*. To je bio odraz saznanja da će Slovenci imati onoliko slobode koliko će je sami izboriti.

NOV I KAPITULACIJA ITALIJANSKE VOJSKE

Za vreme partizanske zimske ofanzive 1942/43, koja se završila pobedom na Jelenovom žlebu 26. marta 1943. i u kojoj je došlo do pune saradnje sa hrvatskim brigadama. Operativna grupa slovenačke Narodnooslobodilačke vojske, sastava četiri udarne brigade,

ošetno je već izmenila vojni položaj, makar samo i na jednom delu slovenačke zemlje, u Ljubljanskoj pokrajini.

Umesto teritorijalnih partizanskih odreda, široko raspoređenih na ivicama oslobođene teritorije, kao što je to bio slučaj u leto 1942. godine, sada su operisale napadačke, izdržljive i u borbi prekaljene udarne brigade, koje su brzim prenošenjem težišta svoje aktivnosti s jednog na drugo područje vezale za sebe glavninu jedinica 11. italijanskog korpusa. Brigade nisu više branile oslobođenu teritoriju, već su napadale živu silu i komunikacije neprijatelja. Sva od Italijana zaposednuta teritorija postala je njihova široka manevarska i operativna prostorija. Teritorijalne zadatke vršili su partizanski odredi. Bolnice, skladišta i centralne ustanove nalazile su se u strogo zakonspirisanim objektima u šumama Dolenjske i Notranjske. Razvila se razgranata obaveštajna služba NOV i sistem stalnih kurirskih veza, koje su opsluživali terenski vodovi (TV). Glavni štab je razvio svoje odseke i time postao organ komandovanja i rukovođenja vojnim snagama u širem smislu.

Zimi 1942/43. došlo je do odlučujućeg strategijskog preokreta u razvitku drugog svetskog rata. Armije antihitlerovske koalicije uzimale su u ruke strategijsku inicijativu i počele potiskivati snage Osovine sad na jednom, sad na drugom bojištu. U maju 1943. palo je poslednje nemačko-italijansko uporište u Severnoj Africi, a 10. jula te godine angloameričke trupe su izvršile desant na Siciliju.

Slovenija je, zajedno s drugim jugoslovenskim zemljama, postala dublja pozadina novog vojišta na jugu Evrope, a Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije značajna oružana snaga, koja je, u isto vreme dok je tukla neprijatelja na svojoj zemlji, rasterećivala i snage zapadnih saveznika. Ona je navlačila na sebe dosta neprijateljevih divizija, rušila komunikacije koje su povezivale to bojište sa unutrašnjošću fašističke »evropske tvrđave«, te otežavala prikupljanje ljudskih i materijalnih rezervi. A uzasve, Slovenija je za novo italijansko vojište imala i poseban značaj, jer su preko nje vodile direktne veze s matičnim zemljama hitlerovske Nemačke.

Međutim, zbog snažnog uticaja reakcionarnih krugova u zapadnim zemljama, članicama antihitlerovske koalicije, u to vreme je bila veoma porasla opasnost od toga da bi snage zapadnih saveznika, u slučaju uspešnog i brzog prodora duž Apeninskog poluostrva, ili, pak, u slučaju iskrcavanja u Istri i na dalmatinskoj obali, mogle pokušati da traže oslonac u kontrarevolucionarnim kvislinškim jedinicama, koje bi se u poslednjem momentu preobrazile u kraljevsku jugoslovensku vojsku i tako naturile jugoslovenskim narodima protivnarodni režim, te ponovo pokušale uspostaviti buržoasku vladavinu u

Jugoslaviji. U tom slučaju teritorija Slovenije bi postala pozornica za novu igru međunarodnih suprotnosti i područje za razračunavanje imperijalističkih interesa.

Slovenačka Narodnooslobodilačka vojska morala se, s obzirom na takve prilike, razviti u više organizacijske oblike i ojačati svoju udarnu snagu. To su, uostalom, omogućavali i snažan polet i uspesi oslobodilačke borbe u svim pokrajinama Slovenije, pa je Glavni štab NOV i PO Slovenije u drugoj polovini jula 1943. godine formirao 1. i 2. slovenačku narodnooslobodilačku diviziju, u koje su se kasnije uključile i tri nove brigade, osnovane u Slovenačkom primorju, Gorenjskoj i Štajerskoj. Divizije su kasnije dobile naziv 14. i 15. divizija NOV Jugoslavije.

Formiranje divizija tražio je i unutrašnji vojni položaj. Da bi sprečio partizansku ofanzivnost, okupator je počeo da pretvara uporišta u prave tvrđave i da u većoj meri upotrebljava tenkove, avione i artiljeriju. Takva, fortifikacijski uređena uporišta mogle su zauzimate jedino već združene jedinice pod rukovodstvom osposobljenih štabova. Spomenute divizije su imale i izvestan broj artiljerijskih oruđa, bez kojih bi se takvi zadaci teško mogli izvršiti.

Kada je posle pada Sicilije i iskrcavanja savezničkih trupa na italijansko kopno fašistička vojska kapitulirala, Narodnooslobodilačka vojska bila je već pripremljena za velike događaje, koji su značili pobedu nad prvim od tri okupatora slovenačke domovine. Osnovni strategijski cilj glavnine Narodnooslobodilačke vojske bio je *razoružanje italijanske vojske*, koja nije htela da stupi u borbu protiv zajedničkog nemačkog okupatora, *pribavljanje što većih količina municije i vojne opreme, a i razbijanje i uništenje »Legije smrti« i »seoskih straža«*. Razbijanje belogardejskih jedinica, i to pre nego što se stave pod zaštitu novog gospodara, značilo je ujedno i uništavanje *potencijalnog oslonca nemačkog okupatora* na područjima koje je ranije držao pod svojom vlašću italijanski okupator. Kontrarevolucionarnim četama trebalo je zadati takav udarac da se one ne mogu podići uprkos nemačke pomoći. NOV je to i učinila. Samo one jedinice i pojedinci, koji su se odmah sklonili pod zaštitu novih gospodara, zadržali su oružje, a Nemci su bili prisiljeni, s jedne strane i zbog belogardejskog poraza, da formiraju nove kvislinške jedinice pod imenom »Slovensko domobranstvo« (Slowenische Landwehr).

Koncentraciju svih velikih operativnih jedinica NOV i njihovo usmeravanje na te najvažnije ciljeve omogućila je stvarna moć oslobodilačkog pokreta u Ljubljanskoj pokrajini i u Slovenačkom primorju. Kad su brigade bile angažovane razoružavanjem glavnih jedinica italijanske vojske i bele garde, a i uništavanjem žarišta belog

otpora (Grčarice, Turjak itd.), revolucionarne mase su same oduzimala oružje manjim neprijateljevim grupama i pod rukovodstvom političkih organa i aktivista formirale brojne nove čete i bataljone. Svestrana inicijativnost i polet najširih masa bili su opšta karakteristika ustanka.

Ustanak u Ljubljanskoj pokrajini, a naročito u Slovenačkom primorju, pokazao je *snagu jedinstvenog i organizovanog revolucionarnog naroda*. Opasno su bile ugrožene osnovne nemačke strategijske komunikacije iz Austrije preko Slovenije za Italiju i bezbednost u priobalnom pojasu u pozadini italijanskog vojišta. Ujedno je porasla i opasnost da će takav kurs zauzeti i susedna područja u Italiji. S obzirom na svoju širinu, obuhvatnost i tendenciju da se i u vojnom pogledu svakim danom sve bolje organizuje i učvršćuje (gorički front), ustanak je bio *iznenađenje strategijskog značaja* za nemačko vrhovno komandovanje u septembru 1943. godine. To potvrđuje i podatak da je nemačko vrhovno komandovanje već sedamnaestog dana nakon kapitulacije italijanske vojske, i pored opšteg nedostajanja snaga, poslalo u borbu protiv buntovnog naroda Slovenačkog primorja, Istre i Ljubljanske pokrajine, pod komandom štaba 2. oklopnog korpusa, više od 50.000 dobro obučених nemačkih vojnika i više od 150 tenkova, 25 samohodnih i 90 protivtenkovskih topova.

Međutim, ni takav uništavajući valjak do zuba naoružanih nemačkih vojnika, koji su hteli tenkovima i topovima uništiti partizanske jedinice, naoružane jedino pešadijskim naoružanjem, nije postigao željene ciljeve. Nemačke jedinice mogle su pretraživati samo po jedno područje a ne sva istovremeno, pa su im sve partizanske jedinice više ili manje uspešno izmicale. Napuštanje partizanske taktike brzih pokreta i iznenadnih udaraca tamo gde ih neprijatelj ne očekuje imalo je ponekad neugodne posledice, ali, kao celina, NOV je izašla iz ofanzive još jača i čvršća nego što je ikada ranije bila. Na područjima koje ofanziva još nije bila zahvatila, i tamo gde je ona već prošla, odmah je nastavljeno jačanje i formiranje partizanskih jedinica.

Slovenačka Narodnooslobodilačka vojska je krajem 1943, godine imala dva korpusa, jednu operativnu zonu, pet divizija, sedamnaest brigada, devet odreda i tri samostalna bataljona. U narednoj 1944. godini, NOV Slovenije je u Dolenjskoj i Notranjskoj vodila žestoke borbe, koje su se razbuktavale s vremena na vreme. Moglo bi se reći da je to bila *aktivna odbrana centralne oslobođene teritorije i borba za komunikacije*. To što je NOV očuvala veliku oslobođenu teritoriju omogućilo je nesmetan rad i razvitak centralnih rukovodećih političkih organa i ustanova narodne vlasti, te najviših kul-

turno-naučnih ustanova i vojnih organa, što je na kraju rata imalo neprocenjiv značaj (slovenački narodnooslobodilački pokret mogao je već na oslobođenoj teritoriji stvarati kvalitetna kadrovska i organizaciona jezgra posleratne uprave).

U slovenačkom primorju i u Gorenjskoj oslobodilačka borba je sve to vreme imala karakter žilave i uporne borbe oko osnovnih komunikacija. Partizanske jedinice su napadale te komunikacije, ili su vršile pritisak na njih, a okupator je pokušavao da povremenim ofanzivama i svojom mrežom uporišta potisne NOV u planine i što dalje od saobraćajnih puteva. Jedinice NOV bile su i u Beneškoj Sloveniji, na desnoj obali Soče i Nadiže.

U toj godini došlo je do odlučujućeg preokreta u Štajerskoj, jer su bujno narastanje OF, dostignuća štajerskih partizanskih jedinica i dolazak 14. divizije preko Hrvatske konačno izmenili položaj u korist oslobodilačkog pokreta u većem delu te pokrajine. Kao u Gorenjskoj, i u Štajerskoj je mobilizacija novih boraca imala strateški značaj, jer je oduzimala snage neprijatelja i značila slom njegove politike. Nastale su manje oslobođene teritorije, a masa novih boraca nije jačala samo jedinice 4. operativne zone, već i 7. korpusa u Ljubljanskoj pokrajini. Vermašft se počeo raspadati. Tako je i u slovenačkoj Štajerskoj počelo osetno slabljenje nemačke nadmoći i njenog uticaja na terenu.

I Koruška se snažno razvila. Manje čete prenele su borbu i na drugu, levu obalu Drave i upadale u Prekomurje. U svim slovenačkim pokrajinama odvijao se nemilosrdan boj, u kom su podjednako patili i vojnici i stanovništvo.

Može se, dakle, zaključiti da je svenarodna oslobodilačka oružana borba ujedinila svu Sloveniju, bez obzira na stare imperijalističke granice, i da su slovenačke oružane snage ostvarivale ključne nacionalne ciljeve o ujedinjenju svih Slovenaca.

ZAVRŠNE OPERACIJE

Okupator, kojem su osetno nedostajale snage, mogao je sebi da postavi u takvim uslovima samo skroman cilj — da osigura glavne komunikacije i odbrani osnovna uporišta. Zbog sve snažnije aktivnosti savezničke i jugoslovenske avijacije, koje su posebno napadale železničke saobraćajne veze, a povremeno i sadejstvovale s NOV Slovenije u napadima na neprijateljeva uporišta, putne komunikacije imale su sve veći značaj, pre svega cesta Ljubljana — Novo Mesto — Brežice.

U žestokim borbama za tu komunikaciju domobranske jedinice su pružale snažnu pomoć okupatoru i njihovi udarni bataljoni stalno su se sukobljavali sa partizanskim brigadama.

U to vreme već se bližio i kraj drugog svetskog rata. Crvena armija se sa istoka približavala granicama nemačkog rajha, a zapadne savezničke snage, koje su se iskrcale u Francuskoj, sa jugozapada. Pošto je glavnina savezničkih trupa bila angažovana u Francuskoj, italijanski front se nije pomerao, dok su u Jugoslaviji jedinice Narodnooslobodilačke vojske već bile oslobodile Srbiju i Makedoniju i počele završne operacije za oslobođenje cele zemlje.

Jugoslovensko vojište je tako postalo deo obruča koji se stezao oko hitlerovske tvrđave. Strategijski položaj slovenačke Narodnooslobodilačke vojske je izmenjen, budući da je ona bila deo onih jugoslovenskih oslobodilačkih snaga koje su se nalazile u *dubljoj neprijateljjevoj pozadini*. Za sebe je vezivala velike neprijateljjeve snage, a njen osnovni zadatak je bio da *uništava i onemogućava saobraćaj okupatora, dezorganizuje neprijateljevu pozadinu i da ga koliko god je to bilo moguće sprečava u pripremanju sledeće utvrđene borbene linije. Oslobodilačke snage su, dakle, morale na svaki način biti u blizini velikih gradova i na svim područjima slovenačke etničke teritorije.*

Primer Grčke, u kojoj su se, uz podršku trupa zapadnih saveznika, ponovno uspostavljale kraljevska vlast i vojska, a narodnooslobodilački borci razoružavali, ohrabrio je jugoslovenske reakcionarne političare i pobudio im nadu da će krajem rata biti moguće obnoviti jugoslovensku buržoasku državu, naročito u slučaju ako dođe do sukoba između Istoka i Zapada.

I slovenačka reakcija je uprkos sporazumu o jedinstvenoj jugoslovenskoj vladi pod rukovodstvom Josipa Broza Tita i međunarodnom priznanju Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda kao legitimnih oružanih snaga Jugoslavije, pripremala novo izdajstvo nad svojim narodom, računajući na podršku zapadnih saveznika, koji se tobože već pripremaju za posleratno razdoblje i sada samo iz taktičkih političkih razloga pružaju podršku NOV.

Na slovenačkoj teritoriji su se koncentrisale nedićevske, ljo-tićevske i četničke jedinice, koje su se povukle iz oslobođene Srbije. Pristizale su i nove okupatorske trupe, većinom one koje su se povlačile sa Balkana, tako da se gustina okupacionih snaga na celoj slovenačkoj teritoriji znatno povećala. Uskoro je, u toku zime 1944/45, došlo do okrutnih neprijateljskih ofanziva, koje su, s jedne strane, imale cilj da unište partizanske brigade pre nego što se slome nemački frontovi u Italiji i Sredozemlju, odnosno pre nego što počne

povlačenje nemačkih snaga iz Italije, a, s druge strane, i da osiguraju bezbednu pozadinu tim snagama i omoguće organizovanje poslednje odbrambene linije, koju je okupator pripremao na slovenačkoj teritoriji.

U takvom položaju, bez sumnje veoma teškom, osnovno pitanje je bilo to kako očuvati slovenačku Narodnooslobodilačku vojsku i osigurati opstanak jedinica u svim predelima slovenačke zemlje. Oslobođenih teritorija u ranijem smislu u Slovenačkom primorju i u Štajerskoj više nije bilo, a jedinice su pred neprijateljevom nadmoćnošću uzmicale u šume i planine. Manevrisale su i prvom prilikom ponovno udarale po komunikacijama i najopasnijim uporištima. Usled tih neprekidnih borbi, zbog bolesti i neimaštine, a i zbog toga što nije bilo moguće dobiti popunu u ljudstvu, brigade su jako oslabile. Brojale su jedva oko tri stotine ljudi, pa i manje, ali su izdržale. U Dolenjskoj su odbranile težišnu oslobođenu teritoriju s centrom u Beloj krajini, a na drugim mestima su očuvale polazne položaje za prelaz u konačnu ofanzivu.

NOV i PO Slovenije evakuisali su sve teške ranjenike i invalida u baze NOVJ u južnoj Italiji i u Biogradu na moru. Hiljade slobodoljubivih Primoraca i Istrana, a i drugih Jugoslovena koje je ratni vihor poneo u mediteranske zemlje i koji su se u područjima oslobođenim od slovenačkih snaga našli, uprkos brojnim teškoćama i preprekama i četničko-kraljevskoj propagandi i priključili se prekomorskim brigadama NOVJ, koje su postupno odlazile u borbu na dalmatinsku obalu i ostrva. One su u sklopu 8. korpusa NOVJ i kasnije 4. armije JA oslobađale jadranski priobalni pojas i u vanrednom borbenom poletu se približavale Sloveniji. Peta prekomorska brigada došla je krajem aprila 1945. godine preko Hrvatske u Belu krajinu. Njeni brojni borci su ojačali jedinice 7. korpusa i snažno podigli njegovu borbenu sposobnost, što je imalo strateški značaj za kasniji prodor ka Ljubljani.

Dok su 1, 2. i 3. armija jugoslovenskih oslobodilačkih snaga prodirale duž Save i Drave, a Crvena armija i predstavništvo Slovenačkog narodnooslobodilačkog veća (Slovenski narodnoosvobodilni svet, SNOS) bili već u Prekomurju, oko 66.000 boraca 4. armije nastupalo je duž jadranske obale i u sadejstvu sa Jugoslovenskom mornaricom i nekim jedinicama savezničkih snaga oslobađalo dalmatinska i kvarnerska ostrva. Kada je 4. armija kod Rijeke udarila na jako utvrđenu nemačku odbrambenu liniju (tada savezničke jedinice više nisu pružale pomoć), jedinice 7. slovenačkog korpusa su već bile uključene u zajednički plan operacija i štitile su desni bok. Glavni štab Slovenije prebacio se u Gorski kotar.

Nemački 97. korpus, koji je držao riječki front protiv 4. armije, već usmerene prema Trstu, prepočinili su 25. aprila komandantu nemačkih snaga u Jugoslaviji. Takva mera je očevidno imala cilj da zadrži 4. armiju na Riječini i spreči joj da bočno ugrožava glavninu nemačkih snaga, koje su se povlačile iz Italije, a po svim izgledima i to da se odbranom i prethodnom kapitulacijom nemačkih snaga u Italiji omogući brzo prodiranje savezničkih snaga do stare italijansko-jugoslovenske granice, odnosno Rijeke i postojanskih vrata.

Međutim, jugoslovenska 4. armija je širokim manevrom preko Sneznika i desantom na istarsko poluostrvo zaobišla odbranu nemačkog 97. korpusa, a jedinice slovenačkog 9. korpusa, koje su se takoreći usput ojačale novim borcima, spustile su se u doline, prema Trstu, Tržiču (Monfalkone), Gorici i Čedadu (Čividale), kao jedna vrsta prethodnice 4. armije u dubokoj neprijateljevoj pozadini. U isto vreme, dok su se oslobodilačke snage približavale Trstu, u njemu se digao ustanak. Činjenica da je 9. korpus izdržao poslednju, možda zaista najtežu neprijateljevu ofanzivu i prešao u odlučnu protivofanzivu iza leđa nemačke odbrane, značila je potpuno iznenađenje već dezorganizovanih nemačkih i kvislinških komandi u neprijateljevoj pozadini, koja se naglo raspadala. I odbrana Trsta se zbog toga raspala u izdvojene otpore pojedinih odbrambenih tačaka. Već u noći 1. maja u Trst su prodrle jedinice 9. korpusa i došle u dodir sa četama slobodoljubivih Trščana, kojima je komandovala Komanda grada Trsta, i sa jedinicama 4. armije koje su u međuvremenu nastupale preko Istre i severnog Krasa. Prodor tih snaga je verovatno bio iznenađenje i za više komande savezničkih snaga, koje su sad velikom brzinom žurile preko italijanskih ravnica. Osim otpora nekolicine manjih odbrambenih tačaka, Trst je bio oslobođen pre kapitulacije nemačkih snaga u Italiji (2. maj 1945. godine).

Prodor 4. armije i 9. korpusa (koji joj je bio podređen) u Trst i na Soču, izvršen u sadejstvu sa 7. korpusom, bio je strategijsko dostignuće najdalekosežnijeg značaja. *Ta operacija jake i dobro opremljene 4. armije, sa jedinicama 7. i 9. korpusa, u kojoj su ove poslednje u suštini dejsstvovala na partizanski način, nije samo dala zaista sjajne rezultate u borbi protiv 97. nemačkog korpusa i drugih snaga koje su bile u Slovenačkom primorju i Istri već je ujedno onemogućila planove slovenačkih kvislinga, koji su računali na podršku svojih prijatelja na Zapadu. Tada su na celom slovenačkom prostoru, do krajnjih zapadnih etničkih granica, bile jedinice NOVJ i narodnooslobodilački odbori.*

Kada je 7. maja kapitulirao 97. nemački korpus kod Ilirske Bistrice, i protivnarodna vlada, koju su radi toga obrazovali 3. maja u

Ljubljani, morala se brzo povlačiti preko Gorenjeske u Korušku, zajedno sa ostacima kvislinških i nemačkih snaga. U međuvremenu je 5. maja proglašena prva slovenačka narodna vlada u Ajdovščini. Čim su jedinice 7. korpusa i 29. divizije 4. armije 9. maja ušle u Ljubljanu, došla je i vlada u oslobođeni glavni grad Slovenije.

Tim operacijama bilo je u stratezijskom smislu osigurano ostvarenje jednog od osnovnih ciljeva narodnooslobodilačkog rata u Sloveniji: da će vlast preuzeti Osvobodilna fronta kao celina, odnosno one snage koje su se borile i pobjedonosno završile oslobodilačku borbu.

Pred Narodnooslobodilačkim snagama Slovenije stajao je tada još zadatak da potpuno oslobode zemlju i osiguraju uticaj na slovenačkom delu austrijske Koruške. Zbog toga je 14. divizija krenula ka istočnoj Koruškoj. Kako nije mogla da zauzme neprijateljeva uporišta u Mežiškoj dolini i uz Dravu, prebacila se u austrijski deo Koruške pored Železne Kaple. Nacisti su 8. maja predali vlast austrijskoj privremenoj zemaljskoj vladi za Korušku i ujedno svim raspoloživim snagama kočili prodiranje narodnooslobodilačkih jedinica, kako bi sprečili uspostavljanje narodne vlasti na tom delu slovenačke teritorije. U zapadnu Korušku krenula su i četiri partizanska odreda, a samo tri časa posle savezničkih tenkova u Celovac su stigli partizanski borci. Desetog maja 1945. u svim većim slovenačkim krajevima Koruške bile su partizanske oslobodilačke snage.

Na dan kapitulacije nemačke hitlerovske vojske, 9. maja 1945, u zapadnoj Hrvatskoj, slovenačkoj Štajerskoj, u Koruškoj i Gorenjskoj, bilo je još mnogo nemačkih i kvislinških jedinica koje zbog zatrpanih drumova i napada narodnooslobodilačkih jedinica Slovenije nisu mogle ostvariti svoju želju da se što pre predaju britanskim trupama i izbegnu jugoslovensko zarobljeništvo. Jedinice triju armija JA i slovenačke jedinice stvorile su svojim prodorima velika obuhvatna klešta i zaprečnu liniju uz Mežu i Dravu kako bi zarobile te snage. *Uspešnom taktičko-operativnom sadejstvu jedinica JA, koje su u završnim operacijama nastupale iz Hrvatske, i slovenačkih jedinica, koje su bile u neprijateljevoj pozadini, treba pripisati uspeh što se velik deo te neprijateljeve grupacije predao na jugoslovenskom prostoru.* Posle teških borbi u slovenačkoj Štajerskoj i Koruškoj, poslednjih u drugom svetskom ratu na evropskom tlu, 15. maja 1945. godine, konačno se predala i zadnja velika grupacija okupaciono-kvislinških snaga.

Time su oružane snage slovenačkog naroda, koje su prilikom pobjedonosnog završetka oslobodilačkog rata brojale sedam divizija 28 jedinica u rangju brigade (jedna inžinjerijska, i dvanaest odreda

(dva mornarička), zajedno s drugim jugoslovenskim jedinicama, ostvarile ciljeve koje je sebi postavio oslobodilački pokret u početku ustanka. Bile su prisutne na svim područjima slovenačkog prostora i osigurale su tekovine narodne revolucije, narodnu vlast i nacionalni suverenitet.

Za uspehe Narodnoslobodilačke vojske Slovenije veliku zaslugu imao je njen Glavni štab. Od, u početku ustanka brojno skromnog, Glavnog poveljstva slovenačkih partizanskih četa (Glavno zapovedništvo slovenačkih partizanskih četa), koje je u tesnoj saradnji i u skladu s direktivama Centralnog komiteta KPS u praksi ostvarivalo osnovna pitanja vojne politike i rukovodilo organizacijom partizanskih jedinica, on se postupno razvio u dobro organizovan i razvijen Glavni štab NOV i POS, s brojnim, sposobnim kadrovima, dobrim vezama i autoritativnim uticajem na tok operacija podređenih jedinica. *Samostalno je prilagođavao opštejugoslovenske strategijske, operativne, organizacione i taktičke koncepcije slovenačkim uslovima i na osnovi vlastitih istraživanja problema određivao smernice daljeg razvoja i upotrebe slovenačkih oružanih snaga.*

Vrhovni štab NOV i PO Jugoslavije, posebno njegov vrhovni komandant Josip Broz Tito, negovao je samoinicijativu i samostalnost slovenačkog Glavnog štaba, jer je takav odnos bio u skladu sa opštom jugoslovenskom strategijom i taktikom oslobodilačkog rata. Sa razumevanjem je prihvatao njegove predloge i dragocenim uputstvima, primedbama ili direktivama usklađivao oslobodilačku borbu u Sloveniji s borbom drugih naroda Jugoslavije, upozoravao na opasnosti i podstrekavao slovenačke partizane na još veću aktivnost.

O TAKTICI

Okviri u kojima se odvijao narodnooslobodilački rat u Sloveniji opredeljivali su i taktiku oslobodilačkih jedinica. Uskost operativnog prostora, gustina neprijateljevih uporišta i komunikacija, različitost okupacijskih sistema i okupatorovih snaga u pojedinim pokrajinama, pa i težnja da partizanske čete budu prisutne u svim područjima slovenačke zemlje, bili su osnovni i stalno delujući činioci.

U razdoblju 1941/42. široko raspoređene partizanske čete, koje su bile u čvrstoj vezi s narodom i uživale podršku organizacija OF i KPS, bivakovale su u konspirativnim logorima u šumama, na usamljenim seoskim imanjima i u planinskim i lovačkim kućama. Često su menjale logore, prebacujući se noću. Karakteristični oblici njihovih akcija bili su *iznenadni napadi iz zasede i uništavanje saobraćaja i mostova, telekomunikacionih uređaja i elektrovodova.*

Akcije partizanskih četa dopunjavali su manji napadi, diverzije i sabotaze borbenih i sabotaznih grupa odeljenja Narodne zaštite i članova VOS OF, što je okupatorovim obaveštajnim organima zadalvalo velike poteškoće.

U proleće 1942. aktivnost partizanskih četa i Narodne zaštite u Ljubljanskoj pokrajini je prerasla u narodni ustanak. Brzonarastajuće partizanske čete izašle su iz šuma i počele *zasedama opkoljavati* italijanska uporišta. *Ta taktika »prilepljivanja«* uz uporišta prisilila je neprijatelja da napusti kontrolisanje teritorije patrolama i povuče manje posade, a na oslobođenu teritoriju je upadao samo s jačim snagama. Uznemiravajući noćni napadi na neprijateljeva uporišta, pa čak i na spoljnu odbranu Ljubljane, razvili su se u uspešan taktički oblik. Na drugim područjima je, zbog teških uslova, zadržana ranija partizanska taktika, karakteristična za prvo razdoblje, s tim što su u Gorenjskoj i Štajerskoj jedinice postale još konspirativnije. Uništavanje okupatorovih agenata, izdajnika i špijuna bilo je sastavni deo partizanskih mera bezbednosti.

Za vreme italijanske ofanzive u leto 1942. partizanski odredi su se najpre odupirali frontalno, a zatim su vešto uzimali pred neprijateljevom nadmoćnošću. Dispersija, ponekad organizovana a ponekad stihijna, a i prebacivanje jedinica na ona područja koja su ranije bila zahvaćena ofanzivom, očuvali su većinu žive sile NOV. Kao odgovor na neprijateljevu akciju postupno su nastale četiri narodnooslobodilačke brigade, koje su, uprkos brojnosti okupatorovih trupa, dugim marševima manevrisale po celoj Dolenjskoj i Notranjskoj *stvarajući prema potrebi taktičku nadmoćnost na užem zemljišnom prostoru*, koja je još više ojačala prilikom sadejstva sa hrvatskim partizanskim jedinicama. Kasno u jesen i zimi 1942/43. partizanske brigade su prešle u *protivofanzivu*, koju karakterišu *velika ofanzivnost, napadi u bokove i krila i opkoljavanje*. Ako bi bile napadnute, partizanske brigade su se, kad god je to bilo moguće, branile do noći, a zatim su se brzo odlepljivale od neprijatelja i prebacivale na drugo mesto. Oslobođenu teritoriju više nisu branile, već su počele da uspešno napadaju uporišta (Suhor, Ajdovec). U tim napadima nedostatak težeg oružja su nadoknađivali bombaši i mineri. Brigade su dejstvovale iznenada a prilikom napada na naseljena mesta imale su velik deo snaga u obezbeđenju napada, kako bi zadržavanjem intervencijskih neprijateljevih snaga dobile u vremenu za uništenje napadnutog uporišta.

Pozadinske ustanove vojske bile su skrivene u šumama, najčešće u slabo pristupačnim krajevima. Počele su se graditi početkom leta 1942, a prilaz do njih bio je dozvoljen samo određenim borcima

i aktivistima. Sve osnovne institucije, rukovodstva, bolnice, štamparije i skladišta morali su biti *najstrože zakonspirisani i maskirani*.

Brigade su već tada bile čvrsti vojni kolektivi, ustrajni u odbrani, odlučni u napadu i sposobni za dugačke pohode i manevre. Kao i druge partizanske jedinice, i brigade su često menjale svoje logore da bi izbegle opkoljavanje i uništavanje.

Potreba za većim jedinicama, koje će biti sposobne da organizuju napade na jako utvrđena uporišta i da izvode usklađene operacije širih razmera, uslovlila je (u julu 1943.) formiranje partizanskih divizija. To je bila kvalitativna promena u načinu izvođenja akcija, koju je omogućio i razvitak štabova, obaveštajne službe i organa Glavnog štaba NOV i POS. Kapitulacija italijanske vojske potpuno je izmenila opšti položaj NOV i POS. Obe dotadašnje divizije su dosta ojačale, a formirane su i tri nove. Narodnooslobodilačka vojska, koja je sada imala velike količine oružja, municije i opreme, držala je široku oslobođenu teritoriju — od Ljubljane do Kupe, u Slovenačkom primorju i Istri — koja se brzo proširila i na zapadni deo Gorenjske. Na određenim područjima oslobođena teritorija je branjena *frontalno* (gorički front, na Kupi i kod Ljubljane, na ivicama »kobaridske republike«), a na drugim mestima na manevarski način (Gorenjska). Ujedno je intenzivno rušila *komunikacije* (železnička pruga Ljubljana — Karlovac, Ljubljana — Kočevje itd.), uništavajući mostove, nadvožnjake, stanice i železničke koloseke.

U nemačkoj ofanzivi, koja je trajala od kraja septembra do početka novembra 1943, u Slovenačkom primorju, Istri, Dolenjskoj i Notranjskoj a i u zapadnom delu Gorenjske i gornjoj Soškoj dolini, partizanske jedinice se nisu upuštale u odsudne bitke.

Formiranje dvaju korpusa učvrstilo je sistem komandovanja. Celo razdoblje od kraja neprijateljske ofanzive 1943. do završnih operacija u proleće 1945. karakteriše neprekidan boj oko glavnih saobraćajnica koje prolaze kroz Sloveniju. Mada je neprijatelj na izvestan način, ipak, uspevao da održi osnovni saobraćaj prema Balkanu, Jadranu i Italiji (ako ne železnički onda drumski), bio je *prisiljen da slovenačkim partizanima prepusti stalnu centralnu oslobođenu teritoriju*, a oslobođenu teritoriju u Slovenačkom primorju mogao je samo povremeno da kontroliše, i to uvek kratkotrajno, budući da je glavnina okupatorovih i kvislinških snaga *morala da brani osnovne železničke pruge i centre*.

Narodnooslobodilačka vojska, koja je postupno razvila rodove vojske i službe, formirala vojne i političke škole i pozadinsku vojnu vlast i organizovala snabdevanje, postala je *razvijena partizanska vojska u neprijateljevoj pozadini*. Stalnom ofanzivnošću, sad na je-

dnom sad na drugom delu slovenačke zemlje, prisiljavala je okupatora da drži u *neprekidnoj bojnoj gotovosti jake intervencijske snage i rezerve*.

Karakteristika dejstava NOV i PO Slovenije bio je *manevar* u užim i širim okvirima i iznenadna koncentracija brojnih jedinica, ponekad i celog korpusa oko jednog samog cilja. Marš 14. divizije u Štajersku i 30. divizije u Benešku Sloveniju, česti prodori obeju divizija 9. korpusa po unutrašnjim pravcima, prema Trstu, Gorenjskoj ili pravcu severa na železničku prugu Jasenice — Gorica, samo su primeri takvog manevrisanja. Aktivnost 7. korpusa bila je više usredsređena na glavna okupatorova uporišta (Ljubljana, Novo Mesto i Kočevje), jer je on imao za cilj da proširi i odbrani centralnu i težišnu oslobođenu teritoriju.

Posle kapitulacije Italije brzo se promenila i taktika partizanskih jedinica u Štajerskoj i Gorenjskoj. Iako su očuvale karakteristiku čestog menjanja rasporeda i logora, one su se oslobodile ranije već ukorenjene defanzivnosti i počele da napadaju uporišta i oslobađaju manje teritorije, ne zanemarujući pri tome ni napade na komunikacije, okupatorove privredne i druge objekte, jer je i to slabilo neprijateljevu snagu. Te uspehe je, svakako, omogućila izmenjena opšta situacija, praćena procesom raspadanja okupacionog aparata.

U drugom delu oslobodilačkog rata NOV i POS su, osim rodova i službi, a uz *teritorijalne jedinice*, imali još i specijalne *jurišne bataljone i čete*. Zajedno s partizanskim odredima, koji su dejstvovali na manje važnim pravcima i područjima, teritoriju su kontrolisali bataljoni i brigade Vojske državne varnosti (VDV), *odnosno Narodne odbrane* (1. slovenačka divizija Narodne obrambe) i jedinice koje su se nalazile pri komandama *pozadinske vojne vlasti* (komande područja i komande mesta s partizanskim stražama). Narodnooslobodilački odbori su raspolagali odeljcima *Narodne zaštite*, koja je imala zadatak da održava javni poredak.

U završnim operacijama slovenačke jedinice su usklađivale svoju taktiku prema dejstvu jedinica JA koje su, po planu Generalštaba JA, prodirale prema severnim i zapadnim granicama Jugoslavije. Kada su divizije 9. korpusa usiljenim maršem prodrle sa Trnovskog gozda preko Vipavske doline i Krasa pred Trst, Tržič i Goricu, specijalna jedinica 30. divizije u jačini ojačanog bataljona ubacila se kroz nemačke odbrambene položaje u unutrašnjost Trsta noću uoči 1. maja 1945, što je zajedno sa ustankom u Trstu onemogućilo neprijatelja da organizuje odbranu grada. Bio je to samo jedan od mnogih primera uspešnog usklađivanja dejstva NOV Slovenije sa frontalnim operacijama, koje je tada izvodila Jugoslovenska armija.

Strategiju i taktiku slovenačkih narodnooslobodilačkih oružanih snaga opredeljivali su *okupacija slovenačke teritorije, opasnost od potpunog uništenja Slovenaca* i cilj oslobodilačkog pokreta slovenačkog naroda da *ujedini sve Slovence*.

Ti opšti ciljevi su iziskivali stalnu prisutnost oslobodilačkih jedinica u svim područjima slovenačke teritorije, odnosno njihovo neprestano pokrivanje operativnim jedinicama. Partizanske čete Slovenije *nisu smele da napuštaju teritoriju*, pa su stoga bile prinuđene da stalno prilagođavaju svoju taktiku uslovima borbe. Cilj OF da se u narodnooslobodilačkom ratu ujedini sva Slovenija ostvaren je već sredinom 1944. godine. Posle toga je aktivnost NOV i POS sve više usklađivana s dejstvom glavnine narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije. Slovenačke jedinice su svojim usklađenim dejstvima s glavni-
nom u završnim operacijama odlučujuće doprinele ostvarenju operativnih planova JA za potpuno oslobođenje Jugoslavije i priključenje Slovenačkog primorja.

Naposletku, valja reći i to da bi u teškim uslovima, pod kojima su se borile jedinice NOV i PO Slovenije, borba bila nemoguća da partizanske jedinice nisu imale čvrsto organizovano i jako zaleđe u Osvobodilnoj fronti slovenačkog naroda.

Pukovnik

Zdravko KLANJŠČEK